

ARGUS

Van Vogelvrij naar Kogelvrij

December 2025 | Jaargang 50 | Nummer 2

De Faunabescherming

Colofon

ISSN 0166-5073

Argus is het tijdschrift van De Faunabescherming. Argus wordt twee keer per jaar toegestuurd aan donateurs die ten minste € 16,- per jaar betalen via onderstaande IBAN.

Sympathisanten betalen € 5,- per jaar. Indien u Stichting De Faunabescherming testamentair wenst te gedenken, wordt u verzocht contact op te nemen met de penningmeester.

Donateursadministratie

Postbus 150, 6870 AD Renkum.
Voor adreswijzigingen en vragen over de jaarlijkse donatie kunt u ons mailen: donateurs.adm@faunabescherming.nl
Betalingsgegevens:
IBAN: NL72 TRIO 0338 5400 91
t.n.v. De Faunabescherming, Renkum.
Bij betaling vanuit het buitenland gelieve ook te vermelden: BIC: TRIONL2U

Secretariaat

M. Veenstra
info@faunabescherming.nl
06-1601 0305
Postbus 150, 6870 AD Renkum

Penningmeester

G.S.L. Palsma van Voorthuizen
penningmeester@faunabescherming.nl

Bestuur

I.J. van den Abeele, Q. Hoogenboom, N.K. Koffeman, H.H. Niesen, G.S.L. Palsma van Voorthuizen, N.H.M. Putman, M. Veenstra, K.J. Collins

Redactie

Gerard Ellenbroek, Quintijn Hoogenboom | argus@faunabescherming.nl

Fotografie

foto's met copyright De Faunabescherming tenzij anders vermeld.

Website

faunabescherming.nl
U vindt ons ook op X (@faunabescherming), BlueSky en Facebook.

Vormgeving en grafische productie

Elan Media, Gemonde

Doelstelling

Stichting De Faunabescherming is een niet gesubsidieerde, landelijke vrijwilligersorganisatie. Haar doel is een ethisch en wetenschappelijk verantwoord faunabeleid.

Stichting De Faunabescherming tracht haar doel te bereiken door het voeren van acties en campagnes tegen de hobbyjacht en voor betere wetgeving en onderzoek. Waar in het wild levende dieren in de knel komen, nemen wij het voor ze op, ook in juridische procedures.

Inhoud

3	Redactioneel	Einde van de Staat van BBBeleg
4	Van het bestuur <i>Harm Niesen</i>	Milieuschade door landbouw kost Nederland kapitalen
6	Actueel <i>Team Wolven in Utrecht</i>	Wolf Bram: beschermend of echt gevaarlijk?
11	Column <i>Marjolijn Veenstra</i>	Wie zijn de jagers écht?
12	Van het bestuur <i>Harm Niesen</i>	Naar een moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer
14	Column <i>Bibi Dumon Tak</i>	Bambi, een schreeuw tegen de jacht
16	Opinie <i>Niko Koffeman</i>	De idioterie van de fazanterie
18	Webwinkel	Steun De Faunabescherming
19	Actie <i>Redactie</i>	Wapenstilstand in het Kroondomein
21	De Zwijnsociëteit <i>Redactie</i>	Hubertuskruis?
22	Interview <i>Kees Palsma</i>	Respecteer de wolf, schiet 'm niet dood
26	Buitenland <i>Stéphanie Palsma van Voorthuizen</i>	Publieke opinie over jacht kantelt, de jachtlobby vecht terug
32	Boekbespreking <i>Wilfred Roelink</i>	Bij de mensen af: ondernemers in het wild
34	Van het bestuur <i>Niko Koffeman</i>	In memoriam: Bram
36	Kogelvrij <i>Ellen Putman</i>	De oehoe

Voorpagina:

Portret van Wolf Bram. Op 3 december is dit dier in de Utrechtse Heuvelrug doodgeschoten nadat in juli dit jaar de rechter alle bezwaren van natuur- en dierenorganisaties tegen de door de provincie Utrecht afgegeven afschotvergunning had verworpen. In deze Argus veel aandacht voor Bram. In verschillende artikelen gaan we daarnaast in op de manier waarop we in Nederland omgaan en om zouden moeten gaan met de wolf.

foto: Ramon van Bentum

Einde van de Staat van BBBeleg

In 2026 viert De Faunabescherming haar 50e verjaardag. Een halve eeuw strijd voor de bescherming van in het wild levende dieren en tegen de belangen van hobbyjagers. Een bewogen periode, die succesvol verliep dankzij een aantal toegewijde natuurbeschermers. Vanaf de oprichting van Stichting Kritisch Faunabeheer in 1976 zetten zij zich onafgebroken in om de natuur te beschermen tegen de korte termijnbelangen van de jagende mens.

Nooit echter, in al die tijd van ons bestaan, was er ooit zo'n brutalistische aanval op de natuur als sinds 2023 toen de BoerBurgerBeweging de grootste partij werd in de Eerste Kamer en in alle provincies. Een jachtpartij die alle beschermingsmaatregelen voor dieren, natuur en milieu op losse schroeven zette. Daarin gesteund door een groot aantal gedeputeerden in de diverse provincies en door de twee bewindslieden, die het ministerie van LNV bezetten.

Staatssecretaris Rummenie deed er alles aan om de lijst van vrij bejaagbare dieren uit te breiden, de beschermingsstatus van de wolf af te schalen en de definitie van probleemwolven eigenhandig te verlagen. Ook diskwalificeerde hij op een schofferende wijze onderzoek van de Wageningen Universiteit naar de staat van instandhouding van de wolf.

Minister Wiersma (eveneens BBB) maakte zichzelf en haar beleid hardnekkig onmogelijk met een stikstofbeleid, mestbeleid, taserbeleid, handhavingsbeleid en WOO-beleid, dat nergens op enig begrip kon rekenen: niet bij haar ambtenaren, niet bij de Raad van State, niet bij het parlement en zelfs niet bij de

boeren, maar dat vooral de indruk wakte van sabotage van dierenwelzijns- en milieubeleid. Sabotage in de meest letterlijke zin van het woord.

Inmiddels lijken de dagen van de BBB geteld te zijn. Een kwart van haar senatoren verliet inmiddels de partij net als een groot aantal leden van provinciale staten. De deconfiture van deze averechtse regeringspartij lijkt onomkeerbaar.

Voor De Faunabescherming was er in aanloop naar de laatste verkiezingen aanleiding om paginagroot te adverteren in vrijwel alle landelijke dagbladen om kiezers op te roepen om jachtpartijen naar de eeuwige jachtvelden te stemmen. Een belangrijk keerpunt om *natuurdestructieve* politiek een halt toe te roepen. Maar we moeten realistisch zijn. Het zal heel veel tijd vergen

om de schade, die in relatief korte tijd is aangericht aan de belangen van dieren, natuur en milieu, weer te herstellen. Wij als De Faunabescherming zijn nog lang niet klaar en we moeten er alles aan doen een jonge generatie te be-

trekken bij het beschermen van de natuur tegen alle belangen, die daartegenin druisen.

Miljoenen dieren die sterven vanwege het genot van het schot, de passie van hobbyisten met een (kapitaal) krachtige lobby in de politiek. En als we dieren letterlijk tot hun recht willen laten komen, zullen we er alles aan moeten doen om hun belangen veilig te stellen. De dood van vaderwolf Bram op de Utrechtse heuvelrug laat zien dat zelfs beschermde dieren vogelvrij zijn tegen het '*Gesundes Volksempfinden*'. Onze inzet blijft om ze kogelvrij te laten verklaren. Betere wetgeving, diervriendelijke jurisprudentie en het mobiliseren van een nieuwe generatie faunabeschermers. Mogen we op je rekenen?

BBBeleid: Sabotage in de meest letterlijke zin van het woord

Milieuschade door landbouw kost Nederland kapitalen

Harm Niesen

Zelden konden we met de tweede aflevering van een jaar zo naadloos aansluiten bij de eerste aflevering. We eindigden de eerste aflevering met het uitspreken van de hoop, dat bij de volgende verkiezingen de BBB tot zo goed als nul zou worden gereduceerd. Dat is helaas niet helemaal gelukt, maar van 7 terug naar 4 Kamerleden is ook niet niks. Het maakt het in ieder geval zeer waarschijnlijk, dat zij niet aan een volgende regering zullen deelnemen en dat is uitgesproken hoopvol.

Een partij als de BBB, die tot het uiterste opkomt voor de belangen van jagers en boeren, is in flagrante strijd met alles wat wij als De Faunabescherming willen en als ideaal zien. Vanzelfsprekend zijn we al heel lang overtuigd van ons gelijk, maar het is wel heel erg prettig als onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek dat bevestigt. “Milieuschade door landbouw leidt tot hoge, maatschappelijke kosten”, kopt financieel consultant Deloitte. De totale toegevoegde waarde van de hele landbouw (akkerbouw, veeteelt en tuinbouw) bedraagt jaarlijks zo’n 13,3 miljard euro. De kosten door uitstoot van stikstofverbindingen, kooldioxide en andere broeikasgassen en het verlies aan biodiversiteit bedragen 18,6 miljard euro. Een jaarlijkse schadepost van 5,3 miljard euro. Deloitte benadrukt, dat er conservatief is gerekend. Het probleem is dus zeker niet kleiner, waarschijnlijk zelfs veel groter! Een schadepost, die grotendeels door generaties na ons zal moeten worden betaald, want ondanks dat het probleem al meer dan

20 jaar bekend is, wordt er tot nu toe helemaal niets aan gedaan.

Het gejubel van de BBB over het belang van de boerenstand is in een klein en hoogontwikkeld land volkomen misplaatst. Van wat onze zwaar gesubsidieerde landbouw produceert wordt 80% geëxporteerd. Dat gaat ten koste van derdewereldlanden, waar primaire voedsel producten ook prima zouden kunnen worden verbouwd. We zeiden het al eerder: is het normaal dat als iemand in Indonesië een ui koopt, dat die ui mogelijk in Nederland is geteeld? Oké, ja, ik weet het, wij zijn De Faunabescherming en niet De Uienbescherming. Maar de landbouw en de jagerswereld zijn onlosmakelijk met elkaar

Landbouw en jagerswereld zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden

verbonden. De BBB maakt daar bepaald geen geheim van. Dat de jagerswereld een enorm en schandalig probleem vormt is voor ons bepaald geen geheim. Dat de complete agrarische sector, in nauwe samenwerking met de jagerswereld, daar niet voor onder doet, kan niet genoeg benadrukt worden. Boeren kosten ons kapitalen en bedreigen met hun “gewasbeschermingsmiddelen” welbewust onze gezondheid. Is het dan gek om te concluderen dat de BBB in feite een criminele organisatie is?

Gelukkig is de kans reëel dat de BBB nooit meer de kans krijgt om mee te regeren. Hopelijk verdwijnen ze bij de volgende verkiezingen helemaal.

Uienoogst in Limburg: is het normaal dat iemand in Indonesië een ui koopt, die in Nederland is geteeld??

Wolf Bram: beschermend of echt gevaarlijk?

Team Wolven in Utrecht

Sinds wolf Bram (GW3237m) in de provincie Utrecht is, wordt een beeld geschetst van levensgevaarlijke wolven die uit het niets en zonder aanleiding vrouwen, kinderen en honden aanvallen. De vader van de roedel van de Utrechtse Heuvelrug zou het gevaarlijkst zijn en dit gedrag op zijn nageslacht overdragen: reden om hem af te schieten en vijf wolven te zenderen. Veel inwoners van de Utrechtse Heuvelrug herkennen de verhalen in de media niet en hebben vraagtekens bij de ‘incidenten’. We bundelden de krachten via de onderzoekswebsite *Wolven in Utrecht*.

Wie in het wolventerritorium leeft en werkt, ziet een ander beeld dan door provincie Utrecht, landgoed Den Treek-Henschoten en de media wordt geschetst. Het team van de onderzoekswebsite *Wolven in Utrecht* wil feiten scheiden van angst, belangen en politiek en bovenal zichtbaar maken wat er écht gebeurt in het territorium. Het team verzamelt informatie, checkt incidenten, bekijkt locaties, analyseert gedrag en heeft contact met experts.

In dit artikel een kort overzicht gegeven van wat we als Team Wolven Utrecht doen, waarom we dat doen en welke bevindingen wij hebben opgedaan over de roedel, het gebied en de situatie, die tot zoveel onrust leidt.

De komst van Bram

In 2023 gingen drie jonge wolven vanuit de Veluwe op zoek naar een eigen territorium. Eén verdween naar

Duitsland, een andere – ‘Der Alte’ – vestigde zich in de Gelderse Vallei Noord. De derde, een zoon van de eerste wolvin, die zich in Nederland vestigde, koos de Utrechtse Heuvelrug. Tot eind 2024 ging de provincie Utrecht er ten onrechte vanuit dat deze wolf de Duitse wolf was en dat deze ook nog eens solitair was. Beide in ons land gebleven wolven bleken echter vaderwolven te zijn.

GW3237m, de Utrechtse wolf, werd al snel ‘Bram’ genoemd. Hij liet direct zien dat hij een sterke, gezonde wolf was: in zijn eentje wist hij een Schotse hooglander te vloeren. Ook was hij geregeld bij drukke hondenlosloopgebieden. Dat leverde veel video’s op van Bram. Voor wolven zijn honden andere wolven, indringers of vijanden. De losloopgebieden zijn een enorme trigger, want wolven zijn erg territoriaal.

Welpen in een druk gebied

Het hart van Bram’s territorium ligt op het militaire oefenterrein Leusderheide. Oefenterreinen zijn voor wolven vaak ideale nestlocaties: er zijn

geen recreanten en geen honden.

In het voorjaar van 2024 kreeg Bram samen met wolvin Eva (GW4076f) daar een eerste nest met vijf welpen. En

daarmee begonnen de problemen. Door de oorlog in Oekraïne werden militaire oefeningen opgevoerd. Het zorgde ervoor dat het wolvennest steeds werd verstoord. De ouderdieren vluchtten met de kleine welpen naar het naastgelegen **Austerlitz** en **landgoed Den Treek-Henschoten**. Gebieden waar veel recreanten, honden, hardlopers, fietsers en rennende kinderen zijn. Normaal blijven jonge

Buiten de kraamtijd en buiten het kerngebied zijn er nooit problemen met wolven

wolven de eerste maanden in een beschut gebied, maar de voortdurende verstoringen zorgden voor verhoogde alertheid, stress en het vluchten van de ouderdieren met welpen.

Wat wij zien in het gebied

Het team van Wolven in Utrecht is vrijwel dagelijks in het territorium. We zien sporen, horen soms gehuil, ruiken of zien kadavers en zien de wolven af en toe. Bram is daarbij meerdere keren voorbijgekommen. Nooit heeft hij zich bedreigend gedragen. Hij loopt weg, observeert kort of kiest simpelweg zijn eigen route.

Wat daarbij opvalt in het kerngebied:

1. Extreem veel paden

Het kerngebied is dooraderd met wandel-, fiets- en ruiterpaden. Stiltegebieden ontbreken volledig en het aantal recreanten blijft toenemen.

2. Honden lopen massaal los

Ondanks de (tijdelijke) aanlijnplicht lopen talloze honden los en dwars door bosvakken en heide.

Wolf Bram. Foto Otje/Wolven in Utrecht

3. Rust is schaars

Er zijn nauwelijks waarschuwborden met 'wolvengebied'. We zien dagelijks (groepen) gezinnen, wandelaars, fietsers en mountainbikers die soms luid roepend passeren, mensen die na zonsondergang de natuur in trekken en mensen die, ook zelfs na zonsondergang, het oefenterrein betreden terwijl dit verboden is.

Voor wolven in de kraamtijd, die door de lange dagen toch al weinig rust krijgen en ook nog eens weinig tijd hebben om nachtactief te zijn, is dit een optelsom van stressfactoren.

4. Er is weinig water

De kern van het wolventerritorium is erg droog. In tijden van droogte, zoals in de lente van 2025, moesten de wolven met de welpen vaak op zoek naar water, precies daar waar de verstoring door de recreatiedruk het hoogst was.

Hoe incidenten ontstaan

Wolven zijn territoriaal. In kraamtijd geldt dat nog meer: dan beschermen ze de welpen. Buiten die periode en buiten het kerngebied zijn er nooit problemen.

De incidenten, die veel media-aandacht trokken, vonden plaats in dezelfde zones, in dezelfde periodes en onder vrijwel identieke omstandigheden:

- (loslopende) honden in het gebied waar de welpen waren
- Recreanten, die dicht bij rustplekken kwamen
- rennende kinderen
- onverwachte confrontaties door het ontbreken van duidelijke waarschuwborden
- wolven, die door jacht of oefeningen gedwongen werden steeds van locatie te moeten wisselen

Dat patroon zagen we zowel in 2024 als in 2025.

Wolf Bram, gefotografeerd in 2025. Foto Ramon van Benthum

De rol van landgoed en provincie

Landgoed Den Treek-Henschoten staat geen monitoring van de wolven toe en werkt alleen mee aan de afschot van wolven. Dat maakt het lastig om inzicht te krijgen in toedracht van incidenten en verstoringen, die opvallend genoeg uitsluitend op het landgoed plaatsvinden.

Hoewel provincie en landgoed vroeg in het voorjaar van 2024 al wisten dat er welpen waren én dat de wolven moesten vluchten door oefeningen, kwamen er geen waarschuwborden, en geen afsluitingen of rustzones. De zomer van 2024 veranderde daardoor in een mediastorm. In het nieuws verschenen beweringen dat wolven:

- honden van bankjes gristen
- kinderen beten
- hardlopers achtervolgden
- paarden opjaagden

Landgoed Den Treek-Henschoten staat monitoring van wolven niet toe

Veel van deze verhalen bleken niet waar, niet bewezen of veel genuanceerder te zijn. Toen door een noodbevel delen van het landgoed werden afgesloten, keerde de rust terug.

Dezelfde fouten, dezelfde gevolgen

Na de evaluatie van 2024 zou je verwachten dat verstoringen werden weggenomen. Toch gebeurde er vrijwel niets.

Hoewel al in april 2025 duidelijk was dat er opnieuw een nest kwam, werd slechts één maatregel genomen: een tijdelijke aanlijnplicht, die slecht werd nageleefd.

Op 19 mei 2025 werd een vrouw gebeten bij het Vogelwater op het landgoed – opnieuw in het kerngebied. Hierdoor werd Bram meteen als ‘gevaarlijk’ bestempeld. De omstandigheden, die tot het incident hadden geleid, wederom (loslopende) honden, kregen geen aandacht. Volgens betrokkenen, die ook voor het landgoed werken, beet wolf Bram de vrouw zonder aanleiding. Het zette hem meteen op de afschotlijst.

Vanaf juli 2025 werd intensief op Bram gejaagd. De roedel vluchtte daardoor opnieuw, net als een jaar eerder, naar dezelfde plek waar zij vorig jaar rond die tijd zaten. Op 30 juli rende een jongetje richting het bos waar de welpen waren. Wolf Bram greep in. Geen aanval, maar een verdedigingsreactie, met ook nu minimale verwondingen. En wederom waren de verstoringen en de oorzaken bekend. Het voorval van 30 juli werd echter gebruikt als bevestiging van de afschotvergunning. Pas ná dit voorval adviseerden overheid en landgoed om het kerngebied te mijden.

Wat volgens ons wél werkt

Wolven in Utrecht is geen tegenstander van recreatie. Maar we zien dat de huidige inrichting en het gebruik de draagkracht van dit kwetsbare gebied overschrijdt. Wij baseren onze aanbevelingen op wat wij dagelijks zien:

1. Creëer echte rustgebieden

Sluit in het kerngebied paden af, met name in de welpentijd. Geef dieren de kans zich terug te trekken. Dit werkt op de Veluwe uitstekend. Tijdens de jacht op Bram kunnen er ook gebieden worden afgesloten.

2. Zorg voor voldoende water

Leg extra vennen aan. Wolven met welpen hoeven dan bij verstoringen niet noodgedwongen naar drukkere delen van het gebied te trekken.

3. Haal triggers weg

Maak het kerngebied hondvrij. Honden zijn dé grootste trigger voor verdedigingsgedrag. Of handhaaf de aanlijnplicht jaarrond. Niet hardlopen in het kerngebied en geen rennende kinderen.

4. Leid recreatie naar de randen

Fietsroutes, ruiterpaden, hardlooproutes en MTB-paden horen niet door het hart van de natuur te slingeren.

5. Handhaaf consequent

In periodes waarin het om afschot gaat, kan afsluiting en handhaving blijkbaar wél. Het zou de natuur enorm helpen als datzelfde niveau van inzet er ook is vóór de bescherming.

6. Maak wegen veiliger

Op de N-wegen, die door het territorium lopen, wordt veel te hard gereden. Plaats adviessnelheidsborden totdat er een echte verlaging van de maximum snelheid naar 60 km is.

7. Stop met maatregelen tegen de wolven

Het ecoduct Treeker Wissel, dat een veilige oversteekplaats moet zijn voor wolven, is nu onderdeel van het afschotgebied. Door de jachtactiviteiten is er veel onrust. Ook het vangen van wolven gaat veel stress veroorzaken met mogelijk fatale gevolgen. Laat de nest en rendez-vouslocaties met rust en laat een onafhankelijke partij ze monitoren. De nesten en rendez-vousplekken zijn nu bij insiders bekend en worden bij herhaling verstoord.

Onze conclusie

In drie jaar wolvenbeleid van de provincie Utrecht werkt een ambtelijk en extern apparaat van naar

schatting 150 tot 250 medewerkers aan het dossier wolf; samen naar schatting goed voor circa 1,5 tot 2,5 miljoen euro aan kosten. Het resultaat is: vijf wolven worden gezenderd, de vaderwolf van de roedel kan elk

moment worden doodgeschoten, zes wolven zijn aangereden en twee welpen zijn dood. De enige "maatregel", die de provincie tot nu toe heeft genomen, is een halfslachtige, tijdelijke aanlijnplicht

Afwijkend gedrag van wolven heeft altijd een menselijke oorzaak

NPU landkaart: De hele Heuvelrug is territorium van de wolven, de problemen zijn alleen in kraamtijd en specifiek rond de kraamlocatie (westelijk van Leusden). Illustratie van Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug.

in het kerngebied. Met deze uitkomst kun je je afvragen waar het beleid werkelijk op is gericht.

We maken ons zorgen. Zowel in 2024 als in 2025 waren de incidenten niet het gevolg van agressieve wolven maar van verstoringen in de welpentijd in het kerngebied. Uit recent onderzoek blijkt dat wolven door habituatie helemaal niet gevaarlijker worden. Wolven zijn doodsbang voor mensen. Uit een ander recent onderzoek blijkt dat afwijkend gedrag altijd een menselijke oorzaak heeft.

Wolf Bram, vluchtend met een kleine welp in zijn bek – 2024. copyright Natasja Koet

Bram is geen *monster* maar een ouder, die beschermt wat hem is toevertrouwd. De welpen, jaarlingen en wolvin zijn schuw. Ze vluchten zodra ze mensen zien. Je ziet ze niet tot nauwelijks. De incidenten zijn niet terug te leiden tot 'gevaarlijke wolven' maar tot een systeem dat te weinig rust biedt.

De oplossingen zijn eenvoudig en kosten weinig geld en inspanning: zorg voor rust en water, veilige wegen, haal triggers – vooral loslopende honden – weg uit het kerngebied tijdens welpentijd en

gedurende de lange dagen, waarin de nachttactieve wolven maar weinig tijd hebben.

Als we deze maatregelen nemen, kunnen mens en wolf zonder problemen samenleven op de Utrechtse Heuvelrug. De herfst en winter laten zien we dat de wolven probleemloos hun territorium delen met de mens.

Voor meer informatie kunt u terecht op www.wolvenutrecht.nl.

Op 3 december 2025 hoorden we dat wolf Bram waarschijnlijk is doodgeschoten. Op 12 december bevestigde de provincie Utrecht dat de gedode wolf inderdaad Bram is. Er is in 150 jaar niets veranderd. De EU-wetgeving was nu juist bedoeld om de wolven te beschermen tegen de adel en de jagers. Het beleid van de provincie Utrecht lijkt gericht tegen de wolven. Met zoveel dode wolven en de mogelijk fatale zenderplannen voor de rest van de roedel van de Utrechtse Heuvelrug, kun je na 3 jaar niet spreken van bescherming. Het wordt tijd dat de EU hier komt meekijken.

Team Wolven Utrecht

Wie zijn die jagers écht?

Marjolijn Veenstra

Toen ik mijn vorige column schreef over jagers, kreeg ik veel reacties. “Niet alle jagers zijn zo.” “Ik ken er die écht om dieren geven.” “Er zijn regels, er is jachtethiek.”

Feit: er zijn in Nederland zo’n 28.000 jagers. Natuurlijk zijn die niet allemaal hetzelfde. En ja, ik heb met jagers gesproken.

Maar er ontbreekt iets cruciaals: ik heb nog nooit meegemaakt dat een jager een collega-jager publiekelijk of privé aanspreekt op misstanden. Terwijl die misstanden er wél zijn en ze gigantisch veel dierenleed veroorzaken. Juist dat stilzwijgen maakt het pijnlijk.

Neem het verhaal dat ik onlangs hoorde over de ganzenjacht. Een gans wordt uit de lucht geschoten, halfdood, en stort neer in iemands tuin. Vol hagel. De bewoner probeert het dier nog te redden, neemt het in zijn armen... maar het sterft daar. In zijn tuin. In zijn armen. Het is geen abstract verhaal. Het is dichtbij. Het is rauw. Het is nu.

En dan de cijfers. Jaarlijks schieten die 28.000 jagers samen honderdduizenden dieren af. Maar hoeveel dieren raken “alleen maar” gewond en verdwijnen vervolgens, creperend, in bosjes en weilanden? Waar zijn die cijfers?

De publieke discussie gaat meestal over “schade” aan de landbouw, over “overlast” door ganzen. Maar waar is de discussie over het individuele dierenleed? Over de nasleep van een schot dat niet meteen dodelijk is? Dáár blijft het oorverdovend stil.

Als je dit soort verhalen hoort en als je dit soort cijfers ziet, dan vraag je je af: hebben we niet veel te lang weggekeken van dat onzichtbare leed? Niet alleen van wat er wordt afgeschoten, maar ook van wat achterblijft.

Niet alleen van wat er wordt gezegd, maar juist van wat er wordt verzwegen. Niet alleen van de knallen in het veld, maar ook van de stiltes erna...

Naar een moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer

Harm Niesen

Ooit, volgend jaar zo'n vijftig jaar geleden, dachten we 10 jaar nodig te hebben om tot een verstandig en wetenschappelijk verantwoord natuur- en faunabeheer te komen. Het is toch volstrekt vanzelfsprekend dat subjectieve vooroordelen, dubbele agenda's en puur persoonlijk belang daarin geen rol horen te spelen. Nee dus, in feite is er, ondanks alle veranderingen in de wetgeving en de verplaatsing van de verantwoordelijkheid van het ministerie van LNV naar de provincies in de laatste 80 jaar nauwelijks iets veranderd. Zeker, sommige soorten die alleen voor de sport werden geschoten, zijn nu veilig en beschermd. Niet omdat politiek en ambtenarij nu het licht hebben gezien, zeker niet. Het schieten van talingen en snippen was gewoon van te weinig belang. Na al die jaren is nog steeds het adagium: als ik "last" heb van een diersoort laten we de jagers, die niets liever doen en er zelfs dik voor betalen, er ongelimiteerd op schieten. Helpt dat? Voor de boeren wel, die hebben dan het idee dat er iets aan hun probleem wordt gedaan. Of dat ook werkelijk zo is, is voor hen niet belangrijk. En in werkelijkheid ook volkomen onbekend. Want nooit, helemaal nooit, wordt er onafhankelijk onderzoek gedaan naar de effecten van de ongebreidelde bestrijding van soorten als houtduif en grauwe gans. Volstrekt onaanvaardbaar volgens ons en we blijven daarop bij iedere juridische procedure hameren.

Ondertussen in Noord-Holland. In februari wil de provincie weer volop houtduiven laten schieten om landbouwschade te voorkomen. Voor de goede orde: dat kan en mag natuurlijk alleen maar als er sprake is van een groot probleem, dat niet op een alternatieve wijze kan en worden opgelost. En daar is geen sprake van. In het vorige nummer van Argus hebben we al laten zien dat steeds meer boeren ervoor kiezen jonge plantjes van maïs, koolsoorten en peulvruchten afdoende te beschermen door ze met een speciaal net af te dekken. Dat voorkomt een aanzienlijk deel van de schade. 80 jaar geleden, direct na de oorlog, werd alles in werk gesteld om landbouwschade door houtduiven te verminderen. Er werd een premie betaald voor

iedere geschoten houtduif. In enkele jaren tijd werden er 2 miljoen geschoten. En er werden met de toenmalige, beperkte middelen pogingen gedaan het effect te monitoren. Er kon niet worden vastgesteld dat er voor, tijdens of na deze actie enig verschil was in de aantallen houtduiven...

In de afgelopen 80 jaar hebben boeren, jagers en verantwoordelijke ambtenaren kennelijk niet eens geprobeerd te begrijpen dat dat verklaarbaar en zelfs

logisch was. Maar dat is blijkbaar standaard. De provincie Noord-Holland maakte met veel tamtam ook bekend 200 miljoen euro subsidie te gaan geven aan boeren om de stand van de grutto op te vijzelen. Volstrekt weggegooid geld natuurlijk. Broedende grutto's zijn gedoemd.

Boeren geld geven voor grutto's is weggegooid geld

Grutto's broedden vroeger in nauwelijks bemeste weilanden met hoog en soortenrijk gras en veel reliëf, liefst ook nog drassig en met lage, door koeien kapotgetrapte slootoevers. Die bestaan niet meer en kunnen ook nooit meer worden gemaakt: de bodem en de sloten zijn vergiftigd, de stikstofdepositie is oncontroleerbaar en bovenal: als 80% van de insecten is uitgeroeid, en dat is het voedsel voor jonge grutto's, maken deze vogels geen enkele kans. Zelfs in de meest optimaal beheerde weidevogelgebieden (Workumerwaard) is het aantal jonge grutto's dat volwassen wordt volstrekt niet in staat om de stand op het zelfde peil te houden. Boeren geld geven voor grutto's is dus weggegooid geld. Niet meer dan illegale subsidie voor die boeren.

En daar zijn meer voorbeelden van. Al jaren lopen wij – vruchteloos – te hoop tegen de idiote subsidies die alle provincies in ruime mate verstrekken om akkerranden in te zaaien met “wilde” zaadmengsels. Om daarmee patrijzen te bevoordelen... Dan kunnen de jagers ze weer bejagen... Die boeren kopen het goedkoopste exotische zaadmengsel, zonnebloemen, bijenbloemen, cosmea's en vangen een dubbele vergoeding voor die onzin. Geen patrijs die er van profiteert, maar dat laat de provincie koud. Klaar? Nou eigenlijk niet. De provincie Noord-Holland vindt ook, dat zij de vergoedingen voor geleden landbouwschade niet meer kan betalen. Maar waarom zouden ze ook? In geen enkel ander land op deze wereld worden boeren door de overheid gecompenseerd voor hun – vermeende – landbouwschade. Los het zelf

Omdat onze weilanden en sloten volledig uitgedroogd en vergiftigd zijn, is er voor weidevogels, zoals de grutto, geen plaats meer. Foto Norman van Swelm.

Voor het beperken van landbouwschade door het schieten van houtduiven is nooit enig bewijs geleverd. Foto Harm Niesen.

op! Zoals nu al gebeurt door schoolkinderen, met of zonder hond, voor een gering bedrag dagelijks duiven of ganzen te laten verjagen. Wel zo effectief.

Bambi, een schreeuw tegen de jacht

Bibi Dumon Tak

Een halve eeuw geleden las ik een boek. Het begon zo: ‘Diep in het struikgewas werd hij geboren, in een van die kleine, verborgen kamertjes in het bos.’ Dat boek werd een van mijn lievelingsboeken. Het ging over het reekalfje Bambi. De naam van de schrijver vergat ik daarna nooit meer: Felix Salten.

Bambi blijft betoveren

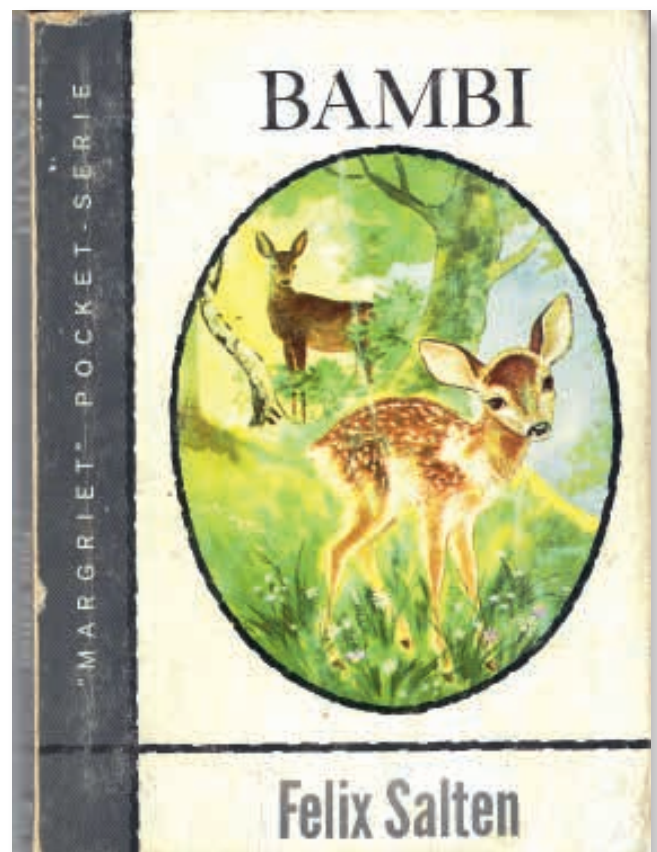
Onlangs herlas ik het boek, want ‘Bambi’ is opnieuw uitgegeven in de originele versie voor volwassenen omdat hij dit jaar honderd is geworden. Het boek verscheen in Oostenrijk in 1923, ik las de verdisneyde kinderversie in 1973 – waarin het reekalfje veranderd was in een Amerikaans witstaarthertje – pas nu, in 2023, las ik het origineel. En opnieuw betoverde het verhaal. Al moet ik zeggen dat ik er huiverend aan begon, wetend wat Bambi te wachten stond.

Nu het Kinderboekenweek is en het jachtseizoen weer begint wilde ik het ene onderwerp toch eens met het andere combineren. Dat is lastig want iedereen weet dat kinderen en jagers niet goed samen gaan. Jagers schieten dieren dood waar kinderen van houden. Laat ik het zo zeggen: ik heb het liedje over twee haasjes in een knollenland vroeger nooit leuk gevonden, omdat er één haasje werd omgelegd waardoor het andere veel verdriet had. En toen de moeder van Bambi werd gedood waren de jagers voor mij definitief de vijand geworden. En dat is nooit meer overgegaan.

De ene jager is de andere niet

Natuurlijk ga ik hiermee wat kort door de bocht, dus ik zal die bocht op deze mooie zondagochtend eens wat verlengen. Ik zal dus proberen lang door de bocht te gaan. De ene jager is namelijk de andere niet. Ik kwam erachter dat Felix Salten zelf een jager was. En desondanks schreef hij een verhaal waarbij het perspectief bij de dieren lag.

“Bambi” is verschenen in vele talen en ook in diverse uitvoeringen. In 1963 verscheen het boek, vertaald door Henk Cornelissen en met tekeningen van Hans Bertle, als pocket in de reeks “Margriet Pocket-Serie” uitgegeven door De Geïllustreerde Pers NV.

Hij laat hen aan het woord. Nergens vergoelijkt hij daarbij de jacht. De jager Felix Salten doet 170 bladzijden lang aan zelfreflectie en laat zien dat hij precies wist wat hij aanrichtte tijdens een jachtpartij in het Wienerwald. Dat is sterk. Salten laat zich haten, zowel door de dieren als door de lezer.

Op weer zo'n jachtdag in het boek kan Gobo, Bambi's vriendje niet op tijd vluchten. Hij blijft achter en de andere reeën weten zeker dat hij door de man met de vuurstok is gedood. Maar maanden later verschijnt Gobo onverwacht weer in het bos. Hij vertelt dat er voor hem is gezorgd tot hij weer was aangesterkt. Hij vertrouwde de man die zich over hem had ontfemd en daarom wilde hij hem, tijdens een volgende jachtdag, gaan begroeten. Hij stapt verheugd op hem af als het zover is. Alle reeën roepen hem terug maar het is al te laat. Gobo sterft in het veld. Gedood door de hand die hem daarvoor had gered.

Die scène brengt me bij onze eigen jagers. En bij de beelden die je iedere zomer weer ziet: jagers die trots poseren met reekalfjes in hun gehandschoende handen. Ze redden ze van de maaimachines, zeggen ze. Maar mensen, trap er niet in. Want nu het jachtseizoen is geopend gaan diezelfde jagers hun veld in om de geredde

reekalfjes te schieten voor een eerlijke wildmaaltijd. Daarvan delen ze de beelden natuurlijk niet, want die doen het jagersimago geen goed.

Boek vanuit een ander perspectief

Felix Salten maakte – in tegenstelling tot onze jagers – geen held van zichzelf. Integendeel. Hij maakte de jager tot een Hij met een hoofdletter die een geur verspreidde die het hart liet verstijven. Salten schreef: 'Het gebrul werd geraas. Tien-, twaalfmaal knetterde de donder die Hij uit zijn handen slingerde.'

'Let er niet op,' zei moeder. 'Niet rennen! Pas als we het veld over moeten, ren je wat je kunt. En denk eraan, Bambi, mijn kind, let niet meer op mij als we daarbuiten zijn. Ook als ik val, let er niet op, maar ren verder, verder! Begrijp je het, Bambi?'

Dit ontroerende en warmhartige boek is een schreeuw tegen de jacht. Salten was een jager, maar ook een schrijver met een hart. Mijn Tsjechische grootmoeder zou over hem hebben gezegd: 'Ach, er hat zwei Seelen.'

'Bambi' blijft een betoverend boek, zegt Bibi Dumon Tak in een van haar columns in *Vroege Vogels*: "Dit ontroerende en warmhartige boek is een schreeuw tegen de jacht. De schrijver, Felix Salten, was een jager, maar ook een schrijver met een hart."

De idioterie van de fazanterie

Niko Koffeman

Vóór 1993 werden fazanten in Nederland door jagers uitgezet om voldoende jachtbuit te kunnen garanderen. Sinds 1993 mag dat niet meer. Daardoor is de populatie fazanten in Nederland geleidelijk verminderd. De fazant vormt een bedreiging voor de inheemse fauna, zoals de hazelworm.

Met name adellijke jagers waren dol op jachtpartijen op wat ze noemden 'zuurkoolkippen' vanwege het kleurrijke, exotische voorkomen van de fazant op het jachttableau. Prins Hendrik en Prins Bernhard waren fervente fazantenjagers.

Prince Charles leerde Diana kennen tijdens de fazantenjacht en de in ongenade gevallen Prince Andrew werd verbannen naar het landgoed Sandringham waar hij zijn dagen slijt met het beoefenen van de fazantenjacht.

De jagers van De Wilde Faisanterie (1896) konden met trots poseren bij het uitoefenen van hun hobby. Fazanterieën moeten het inmiddels een stuk heimelijker doen.

Hoewel fazanten dus al meer dan 30 jaar niet meer mogen worden uitgezet ten behoeve van de jagers, is het opmerkelijk dat het aantal fazanten dat in jachtgebieden opduikt bij het begin van het jachtseizoen een terugkerend fenomeen lijkt.

Nog altijd treffen onze waarnemers fazanterieën aan in jachtgebieden. Uitzetten mag weliswaar niet, maar soms blijft er kort voor het jachtseizoen een deurtje van een fazanterie per ongeluk openstaan of worden er fazanten gekweekt in illegale volières die onzichtbaar midden in maisvelden staan en waarvan niemand lijkt te weten wie de eigenaar is en hoe de dieren kort voor het jachtseizoen buiten de volière zijn geraakt.

Tijdens de kweek hebben de gefokte fazanten niet zelden 'kippenbrilletjes' op om gevechten tussen de hanen te voorkomen. Ook de 'wild geschoten' fazanten hebben niet zelden op onverklaarbare wijze zo'n brilletje op...

Fazantenjacht lijkt een onuitroeibare passie. Gebrek aan toezicht en handhaving in het veld lijkt daar geen einde aan te kunnen maken. Dat geldt ook voor gebieden waar de fazantenpopulatie in aanloop naar het jachtseizoen groter is dan uit de natuurlijke draagkracht van het terrein te verklaren is.

Recent werd een jager uit Lubbeek (België) veroordeeld tot een geldboete van 8000 euro wegens het illegaal uitzetten van fazanten op zijn jachtterrein in Boutersem. Dat gebeurde nadat de Natuurinspectie uitgebreid toezicht instelde na hardnekkige geruchten over het stelselmatig uitzetten van fazanten. Maar een heterdaadbetrapting vergt vele uren posten in terreinen waar de jagers en hun jachtopzieners heer en meester zijn. Vaak is dat afhankelijk van de toewijding van toezichthouders, die dit soort illegale activiteiten niet onbestraft willen laten. Het is daarom

Cartoon: Erik Varekamp

van groot belang dat natuurliefhebbers *hun* ogen en oren vormen in natuurgebieden en jachtterreinen om laffe praktijken als het schieten op handtamme, gefokte fazanten te rapporteren.

We houden ons aanbevolen voor meldingen over alles wat met het fokken van fazanten en/of met de fazantenjacht te maken heeft.

Onderstaande foto's zijn door een oplettende natuurliefhebber in Brabant gemaakt.

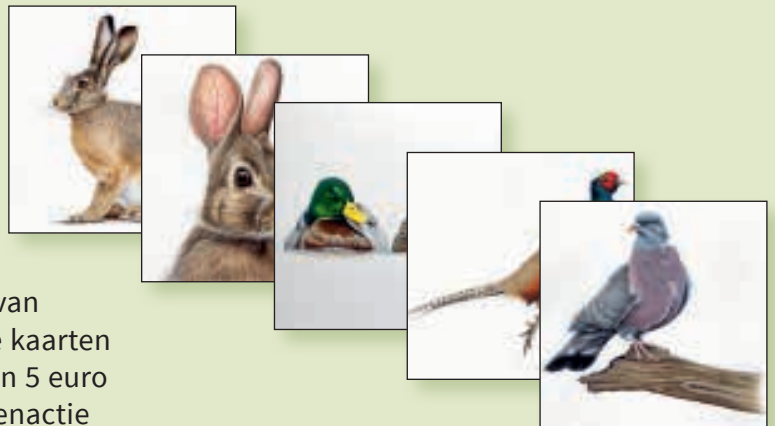

Steun De Faunabescherming

Met uw steun zetten wij ons met hart en ziel in voor de bescherming van wilde dieren in ons land.

Kunstenares Wandalin van den Abeele heeft speciaal voor ons een serie schitterende illustraties gemaakt voor de vijf helaas nog steeds vrij bejaagbare diersoorten in Nederland: haas, konijn, wilde eend, fazant en houtduif.

De afbeeldingen zijn te verkrijgen in sets van 10 gevouwen wenskaarten, met enveloppen van 14x14 cm. Een set kost 15 euro en bevat twee kaarten van elke tekening. De verzendkosten bedragen 5 euro per bestelling. Meer informatie over de kaartenactie vindt u op faunabescherming.nl/kaartenactie

Naast de kaartensets kunt u ook faunabeschermingspostzegels bij ons bestellen.

Een vel van 10 zegels kost 18 euro, inclusief verzendkosten.

Nieuw zijn de mokken Bram/Hubertus. De afbeeldingen op de mokken staan symbool voor de twee wolven voor wie het doodvonnis is getekend en misschien zelfs al voltrokken.

Een mok kost € 7,50 + € 5 verzendkosten per bestelling, zolang de voorraad strekt.

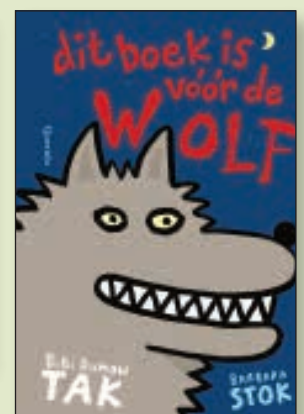
Ook kunt u via de website van de Faunabescherming, eveneens zolang de voorraad strekt, een tweetal boeken bestellen.

Het boek **Harry Voss en de nozems van het bos**, met (jeugd)herinneringen van Harry en gedichten van Aad van de Waal, waaraan we in Argus 2024/1 uitgebreid aandacht hebben besteed, is voor € 14,50 te verkrijgen.

Het welkomstgeschenk voor nieuwe donateurs, het boek **Dit boek is vóór de wolf** van Bibi Dumon Tak en Barbara Stok is ook verkrijgbaar via onze website. Kosten: 16 euro.

Bestellen kan via faunabescherming.nl/bestellen. De verzendkosten bedragen 5 euro per bestelling.

Alle opbrengsten komen geheel ten goede aan acties van de Faunabescherming.

Wapenstilstand in het Kroondomein

Redactie

Het is 15 september 2025. De weersvoorspellers hadden ons iets anders beloofd maar we hebben geluk. Het is droog, iets aan de kille kant maar een voorzichtig zonnetje zit er gelukkig toch wel in. Op het onverharde parkeerplaatsje bij één van de zijingangen van het Kroondomein aan de Wieselseweg bij Apeldoorn is nog niet veel te beleven. Het is ook nog aan de vroege kant. Om 11:00 uur heeft De Faunabescherming haar actie gepland: het oproepen tot een Wapenstilstand voor de dieren in het Kroondomein.

Opgewacht door een politieagent, die zijn politieauto zo naast de slagboom heeft geparkeerd dat het onmogelijk is om met een voertuig het natuurgebied in te rijden, druppelen de actievoerders één voor één binnen. Het is niet helemaal duidelijk waarom de politieman zijn dienstauto zo opzichtig heeft geparkeerd want er is hier niemand van plan om op deze voor autoverkeer afgesloten weg het Kroondomein in te rijden. Een deel van de actievoerders is trouwens toch te voet of op de fiets gekomen en ondervindt dus geen enkele hinder van de politieauto. De rest van de Faunabeschermers en hun sympathisanten heeft intussen zijn voertuig op de daarvoor bestemde plek geparkeerd. Ook een nieuwsfotograaf en een jour-

nalist van de plaatselijke omroep zijn aanwezig om de actie van De Faunabescherming vast te leggen.

Voor de slagboom, die het Kroondomein van de parkeerplaats scheidt, legt Harry Voss, namens De Faunabescherming de organisator van de actie, uit wat precies de bedoeling is. Onder zijn arm heeft hij een stapeltje witte vlaggen met het logo van De Faunabescherming met daarboven de tekst: "Wapenstilstand Kroondomein 15-09-2025 tot 25-12-2025". Deze vlaggen moeten op duidelijk zichtbare plekken in het Kroondomein worden opgehangen om de nietsvermoedende bezoekers van het bos duidelijk te maken dat het hier in het nu zo vredige natuurgebied ook behoorlijk tekeer

kan gaan. Harry belooft de aanwezigen, als de vlaggen op geschikte plekken zijn opgehangen, een toelichting te geven op de gedachte achter deze actie.

De vlaggen worden verdeeld onder de actievoerders en gewapend met een stevige handtacker betreedt het gezelschap vervolgens het Kroondomein. Ook de agent en

de verslaggever gaan mee het terrein in om te zien wat er gaat gebeuren. Op verschillende plekken in de buurt van de ingang, waar de meeste bezoekers langs komen, worden vlaggen op het hekwerk en op slagbomen gezet. Ook langs de route, waarop de geschoten dieren na de jachtpartijen in het afgesloten deel van het Kroondomein naar het verzamelpunt achter het Oude Loo worden gebracht, wordt voorzien van de nodige vlaggen. Als alle vlaggen op de juiste plaats zijn aangebracht is het tijd voor een korte toelichting en Harry neemt het woord. "Vanaf vandaag, 15 september, is het Kroondomein Het Loo grotendeels gesloten voor het publiek. Deze sluiting duurt tot 25 december."

Wolven maken de jacht in het kroondomein overbodig

aldus Harry Voss. "Behalve de doorgaande wegen, van Wiesel naar de Amersfoortseweg en van Wiesel naar Elspeet, zijn alle paden voorzien van een bordje

met de tekst 'Kroondomein Het Loo. Verboden toegang' en blijft het Kroondomein feitelijk drie maanden dicht. De achterliggende reden van deze afsluiting is niet het creëren van een rustgebied voor herten en zwijnen, zoals de verbodentoeegangsbordjes ons

vroeger moesten doen geloven, maar het weren van pottenkijkers, die de jacht door de leden van het koninklijk huis zouden kunnen verstoren. Deze hofjachten, zoals ze worden genoemd, waar wij als De Faunabescherming decennialang tegen hebben gestreden, zijn langzaam maar zeker in aantal

afgenomen. Dat is, behalve natuurlijk als gevolg van onze acties, ook het gevolg van het toegenomen anti-jachtsentiment in de Nederlandse samenleving. Het idee dat het afschieten van edelherten en wilde zwijnen nodig zou zijn uit het oogpunt van beheer: 'anders komen er te veel...' wordt niet meer voor zoete koek geslikt. Zeker als je erbij bedenkt dat met name wilde zwijnen naar hartenlust werden bijgevoerd. Maar er is nog een andere belangrijke reden waarom jagen met als argument 'beheer' in het Kroondomein niet meer te verdedigen is: de wolf! Met de komst van deze predator is het niet meer nodig dat de mens zich nog bemoeit met het in stand houden van een gezonde populatie van grotere zoogdieren.

De wolf kan deze taak veel beter uitvoeren dan welke jager dan ook. Kortom: Het uitroepen van een 'Wapenstilstand in het kroondomein' gedurende de periode tot 25 december is niet meer dan billijk. De witte vlaggen, die dit verzoek aan de koning moeten ondersteunen, zijn niet het symbool van een overgave maar dat van de overgave waarmee De Faunabescherming in het wild levende dieren in het kroondomein zal blijven beschermen."

Het wordt hoog tijd dat de wapenstilstand permanent wordt. Het kroondomein kan dan gewoon het hele jaar door open zijn voor publiek.

foto's: Rob Voss

HUBERTUSKRUIS?

Daar staat hij; uit de wind en goed verscholen
De jager; 't wilde zwijn in het vizier
Zijn ogen gloeien vuriger dan kolen
Zijn vollemaansgezicht glimt van plezier

Hij onderdrukt zijn opgewonden hijgen
een voelt, terwijl hij rode wangen krijgt
zijn broek lokaal naar bobbelvorming neigen
(en dat de spanning tot het kookpunt stijgt)

Ik zie een stijve worstvinger die spastisch
en heftig trillend om de trekker krult
Een tensie die nu dampend, pre orgastisch
en dubbelloops om een ontlading brult

Een vochtvlek vreet zich in zijn goeie goed
nog voor de aarde kleurt van 't zwijnenbloed

Foto: Harry Voss

© Aad van der Waal

Uit: Harry Voss en de nozems van het bos

ADVOCAAT BONDINE KLOOSTRA OVER DE JURIDISCHE STRIJD
VOOR DE BESCHERMING VAN DE WOLF

Respecteer de wolf, schiet 'm niet dood

Kees Palsma

*“Die wolf is beschermd, die heeft zijn beschermde leefgebied.
En daar hoor je gewoon uit weg te blijven.”*

Als advocaat vertegenwoordigt Bondine Kloostra al tientallen jaren De Faunabescherming in de rechtbank. Zo strijdt ze voor de rechten van de in het wild levende dieren. Dus ook voor die van de wolf.

We leggen haar het volgende voor: Twee wolven mogen doodgeschoten worden. Zowel de provincie Gelderland als de provincie Utrecht hebben dit in-al-hun-wijsheid besloten. Want

deze wolven zijn volgens de provinciebestuurders ‘probleemwolven’, omdat ze een mens hebben gebeten. Bondine Kloostra komt direct in het verweer. “Probleemwolven’ is een voor bepaalde partijen politiek gewenst etiket.”

En ze vervolgt direct: “Volgens De Faunabescherming blijkt keer op keer dat het om door mensen verstoorde wolven gaat: of omdat ze gevoerd worden of omdat er in groten getale gerecreëerd wordt in het beschermde leefgebied van de dieren, zelfs in de kwetsbare periode waarin net welpen zijn geboren, en de wolven nog sneller last hebben van verstoring.”

Bijtincidenten

Het leefgebied van de wolf beschermen, dat zou volgens Kloostra incidenten tussen wolf en mens kunnen voorkomen. Het verkleint de kans op bijtincidenten zoals die van de afgelopen zomer. “De wolf is niet een probleemwolf maar de mens laat voor de wolf problematisch gedrag zien.

De wolf wordt verstoord en reageert daarop.”

Op 19 mei 2025 bijt een wolf een wandelaar in het been. Het is een voorjaarsdag met veel drukte in het bos op de Utrechtse Heuvelrug. Veel wandelaars, joggers en dagjesmensen in het leefgebied van de wolf, waar net een nest wolvenwelpen ter wereld is gekomen. Kloostr: “Voor de wolf een uiterst precare situatie, waarin territoriaal gedrag het dier zichzelf en zijn familie moet beschermen.”

De provinciebestuurders zien echter niet zozeer een bedreigd dier. Dit moet een ‘probleemwolf’ zijn, zo wordt er blijkbaar geredeneerd. En ‘probleemwolven’ zou je weleens dood mogen schieten. De ambtenaren nemen kennelijk de tijd om dit allemaal goed voor te bereiden. “Allerlei mensen bellen, experts erbij, hoe ga je dat opschrijven, advocaten erbij. Ze zijn er twee maanden mee bezig. Dan wordt die vergunning verleend en moet er binnen drie dagen worden geschoten.” Dit betekent voor Kloostr dat zij vaak maar een paar dagen de tijd heeft om alle argumenten goed op papier te zetten en een spoedvoorziening te vragen. “Wij staan soms echt binnen een aantal dagen bij de rechter en dan moet ik het verhaal klaar hebben.”

In de zaak in Utrecht vraagt ze samen met haar collega Larab Mohammad een voorlopige voorziening om ervoor te zorgen dat de wolf, als de rechter de vergunning schorst, niet kan worden afgeschoten. Dit wordt afgewezen. Op 23 juli vindt de rechter dat ‘er geen andere bevredigende oplossing is’ dan het afschieten van de wolf. Dit zou ook volgens de rechter ‘geen afbreuk doen aan het streven de wolvenpopulatie in stand te houden’.

Utrechter Bram in het vizier

De wolf op de Utrechtse Heuvelrug krijgt in de zaak een codenaam: GW3237m. Maar inmiddels

Ik moet vaak heel snel mijn verhaal klaar hebben

heeft de wolf ook in de media een naam gekregen: Bram. Hij werd vooral gezien op het landgoed Den Treek, een natuurgebied tussen Leusden en Woudenberg. We spreken Kloostr drie weken voordat de provincie naar buiten brengt dat ‘recentelijk’ een wolf is doodgeschoten. Een paar dagen later blijkt dat het hier inderdaad om Bram gaat. Bram lijkt nog te leven op het moment dat wij Kloostr spreken. Zo kreeg Kloostr namelijk tijdens een hoorzitting over een andere wolf te horen: “Dat ze wel een wolf in ‘t vizier hadden gehad, maar hem niet hebben geschoten omdat ze niet zeker wisten of het Bram wel was.”

Bondine Kloostr. Foto: Marco Keyzer

Gelderse Hubertus niet meer gezien

En dan de andere wolf die vogelvrij is verklaard. Deze wolf zou ook naar aanleiding van een 'bijtincident' en 'meerdere wolf-mens-incidenten' volgens de provincie 'probleemgedrag' hebben vertoond.

Het bijtincident vond plaats op tweede paasdag, een dag met duizenden bezoekers in Park de Hoge Veluwe, waar ook een roedel wolven leeft. Het zogenoemde 'probleemgedrag' weet Kloostra

ook hier nader te duiden: "Het 'bijtincident' vond plaats in de tijd dat er een wolvin drachtig was en mogelijk al een plaats had uitgezocht om de welpen ter wereld te brengen. Het bijtincident vond plaats met een hardloopster, die bij de ontmoeting met een wolf – waarschijnlijk de vader – overigens wel stilstond. Maar dat joggen honden en wolven triggert is bekend."

De bestuurders van de provincie Gelderland vinden echter dat deze specifieke wolf – mogelijk dus de vaderwolf – de kogel moet krijgen. Het gaat hier weer om een 'hij' en hoewel 'hij' in deze rechtszaak geen codenaam heeft gekregen, vond de rechter ook hier dat 'voldoende aannemelijk' is gemaakt dat 'betreffende (probleem)wolf individueel' is te identificeren. In de media kreeg de wolf de naam Hubertus. Ook afschieten van deze wolf is aangevochten door Kloostra. Echter op 16 mei heeft de rechter de verzoeken om een voorlopige voorziening van De Faunabescherming afgewezen omdat,

zo staat beschreven in het rechtbankverslag: 'de provincie aannemelijk heeft gemaakt welke wolf problemen veroorzaakt.' De rechter redeneert verder ook hier weer dat 'het afschieten van één wolf de instandhouding van de populatie niet schaadt.' In tegenstelling tot Bram is Hubertus niet meer waargenomen. "Nee, die schijnt niet meer te zijn gezien. Hij is dus vertrok-

ken? Of is het eigenlijk toch een veel teruggetrokkenere wolf dan werd verondersteld? Alleen al het feit dat dergelijke incidenten zich voornamelijk voordoen wanneer veel mensen aan het recreëren

zijn én de wolf in een kwetsbare periode verkeert, zoals rond de voortplanting en bij het opgroeien van de welpen. Dit toont aan dat het in wezen de verstorende mens is die problemen in de natuur veroorzaakt en niet de wolf."

Het ministerie wijst erkenning van de Veluwe als leefgebied van de wolf af

Hoogspringer Javier

Niet iedere wolf verdient de kogel, zo blijkt op 2 oktober de rechtbank in Arnhem te oordelen. Een wolf in de buurt van Barneveld had naam gemaakt, omdat hij meerdere keren over een hoog hek was gesprongen om bij de schapen te komen. Dit hoge springen bezorgde hem de naam Javier, vernoemd naar de legendarische hoogspringer Javier Sotomayor. De bestuurders van de provincie Gelderland vonden dat deze wolf afgeschoten moest worden. Kloostra vocht dit aan en dit keer met succes. De rechter vond namelijk dat de provincie 'niet aannemelijk had gemaakt dat het doden van de wolf noodzakelijk was en dat er geen geschikte alternatieven zouden zijn.' Ook heeft de provincie bij de rechter onvoldoende kunnen aantonen dat de wolvenpopulatie niet in gevaar wordt gebracht als Javier wordt afgeschoten.

Bescherm de leefomgeving

Kloostra wijst op het belang van de erkenning van het leefgebied van de wolf. Europese richtlijnen schrijven voor dat een leefgebied van een beschermde soort, zoals de wolf, ook moet worden beschermd. Dat laatste probeert ons ministerie nu zo lang mogelijk voor zich uit te schuiven, ziet Kloostra. De zaak in Den Haag van de afgelopen zomer tegen het ministerie is daar een sprekend voorbeeld van. Hierin verzoekt De Faunabescherming om de Veluwe als leefgebied van de wolf te erkennen. Het ministerie wijst dit af en zegt dat pas te kunnen doen in 2029. Pas dan zou je kunnen constateren dat de wolf zich heeft gevestigd, zo redeneerde de minister. In deze zaak heeft De Faunabescherming duidelijk gemaakt dat je nú al kunt constateren dat de Veluwe een leefgebied is van de wolf, gezien de constante populatie wolven. Je moet dus nú al overgaan tot bescherming. De rechter ging hierin mee door te stellen dat het ministerie de afwijzing 'onvoldoende heeft onderbouwd'.

"Dat wordt dus weer aangevochten door het ministerie." Dit in tegenstelling tot wat Kloostra juist verwacht van een overheid: "Laat die vooral haar tijd en geld besteden aan hoe kun je dit ge-

Een wolf is een dier dat je beter met rust kunt laten

bied beschermen. Besteed het aan betere voorlichting over hoe je met het leefgebied van een wolf kunt omgaan." Dit kan, volgens Kloostra, door het gebied af te bakenen. Maak het duidelijk aan de mensen: hier leeft de wolf; verstoor zijn leefgebied niet.

"Samen met Harm Niesen, bestuurslid van De Faunabescherming, heb ik op Ameland de afsluiting van het Groene Strand afgedwongen. En daar zitten beschermde dieren: de bontbekplevier, de strandplevier en de zwarte stern. En die kwamen ongelooflijk moeilijk tot broeden. Want als je daar elke keer mensen over dat strand hebt lopen, al

dan niet met honden, dan gaat dat natuurlijk niet goed met het nestelen en broeden van deze kwetsbare strandbroeders. Rijkswaterstaat heeft vervolgens in antwoord op het ver-

zoek van De Faunabescherming het gebied voor wandelaars afgesloten met borden, palen en draad. Door de rust, die er daarna ontstond kwamen allerlei vogelsoorten, die strand nodig hebben om te broeden, daadwerkelijk weer tot broeden."

Bang voor de wolf?

Afschieten van een wolf, die duidelijk heeft gemaakt dat je zijn leefgebied verstoort, zou niet moeten gebeuren. Je zou de mensen moeten

leren om de wolf en zijn leefgebied met rust te laten en te respecteren. Of Kloostra zelf angst heeft voor de wolf? "Ja ... ergens wel. Een wolf is een dier dat je beter met rust kunt laten. Ook voor je eigen veiligheid. In Nederland is de wolf ooit door mensen uitgeroeid. Nu weet hij zijn leefgebied hier weer te vinden. Dat hebben we te respecteren."

Sluiting van het Groene Strand op Ameland voor toeristen betekende rust voor broedende vogels als strandplevier en zwarte stern. Foto's Harm Niesen.

HOE BURGERS KIEZEN VOOR NATUUR EN WAAROM DE POLITIEK HEN MOET VOLGEN

Publieke opinie over jacht kantelt, de jachtlobby vecht terug

Stéphanie Palsma van Voorthuizen

De publieke opinie kantelt, maar de jachtlobby is beter georganiseerd dan ooit. In dit artikel een overzicht van de verschillende manieren waarop de jagers in Europa de burgers willen laten geloven dat de steun voor hun activiteiten in de natuur allesbehalve afbrokkelt.

Nederland: een wolf in de rechtszaal

Op 2 oktober 2025 zet de voorzieningenrechter in Arnhem een streep door de vergunning van de provincie Gelderland om de wolf GW4003m – gegeven naam “Javier” – bij Voorthuizen af te schieten. De rechtbank oordeelt dat de provincie onvoldoende heeft aangetoond dat doden noodzakelijk is, dat alternatieve maatregelen niet zijn uitgeput en dat de staat van instandhouding van de Nederlandse wolvenpopulatie niet goed is onderzocht.¹⁾

Die uitspraak komt er na een verzoek van onder meer De Faunabescherming om het besluit te schorsen. De rechter wijst er fijntjes op dat preventieve middelen – zoals beter rasterwerk of flapperlinten – onvoldoende zijn geprobeerd en dat er bovendien een reëel risico bestaat dat de “verkeerde” wolf wordt gedood. Dit is geen incident op de Veluwe heide, maar een symptoom van een Europese verschuiving: aan de ene kant burgers

en organisaties die dieren en biodiversiteit beter beschermd willen zien; aan de andere kant een machtige jacht- en landbouwlobby die juist méér ruimte eist voor afschot.

Om te begrijpen hoe groot die spanning is, loont het om over de grenzen te kijken.

Duitsland: minder pro-jacht op het platteland dan de lobby doet vermoeden

In Duitsland wordt de jager nog vaak voorgesteld als “voogd van het wild”. De Deutscher Jagdverband wijst graag op een door de sector gefinancierde YouGov-peiling uit 2023/2024, waaruit zou blijken dat een meerderheid van Europeanen jacht in het algemeen accepteert en dat 77% jacht op zogeheten “trofeeën” (het bewaren van lichaamsdelen) accepteert of er neutraal tegenover staat.²⁾

Maar recente onafhankelijke onderzoeken schetsen een heel ander beeld onder de mensen die

Bescherming van de wolf vindt brede steun op het Duitse platteland

Bijna 40% van de Duitsers geeft aan in het jachtseizoen niet meer naar buiten te gaan omdat men zich onveilig voelt.

dagelijks met jacht te maken hebben: bewoners van plattlandsgebieden.

In november 2023 liet een groot onderzoek van het bureau Savanta, in opdracht van Eurogroup for Animals, Humane Society International/ Europe en diverse nationale dierenbelangenorganisaties, 10.000 inwoners van rurale gebieden in tien EU-landen bevragen over jacht en grote roofdieren. Het rapport, gepubliceerd in mei 2024 als “Hunting Survey Report”, laat zien dat:³⁾

- 67% van de respondenten bescherming van biodiversiteit en dierenwelzijn belangrijker vindt dan het in stand houden van jachttradities;
- 75% een verbod wil op jachtmethoden die vermijdbaar lijden veroorzaken (zoals ondergrondse jacht met honden of lijnstokvangst);
- slechts 12% aangeeft zich goed vertegenwoordigd te voelen door jacht-belangenorganisaties;
- 39% aangeeft in het jachtseizoen soms helemaal niet meer naar buiten te gaan, simpelweg omdat men zich onveilig voelt.

Voor Duitsland levert dat een opvallende contradictie op: terwijl de sector publiekelijk schermt met hoge acceptatiecijfers, laat hetzelfde typen

onderzoek – gericht op mensen in jachtgebieden – zien dat grote meerderheden juist striktere regels en minder jacht willen.⁴⁾

Die spanning wordt nog scherper in het wolven-debat. In 2023 publiceerde Eurogroup for Animals samen met Duitse partners een aparte survey over grote roofdieren, waaruit blijkt dat ook in Duitse plattlandsregio's brede steun bestaat voor bescherming van wolven, mits er goed wordt geïnvesteerd in preventie en compensatie.⁵⁾

Toch positioneert Duitsland zich in 2024 en 2025 in Brussel en Straatsburg meerdere keren aan de kant van landen die de beschermde status van de wolf willen verlagen. In september 2024 stemt een meerderheid van EU-lidstaten – mede dankzij een koerswijziging van Duitsland – in met het voorstel om de wolf binnen de Bern-conventie te verplaatsen van bijlage II (“strik beschermd”) naar bijlage III (“beschermd”), waarmee de drempel voor afschot zakt.⁶⁾

Conclusie: in Duitsland schuift de maatschappelijke opinie onder plattlandsbewoners richting meer bescherming en minder jacht, terwijl de politieke lijn – onder druk van lobby's – juist meer ruimte voor afschot creëert.

Schotland: bijna een vijfde van het land ingericht als jachtfabriek

Als ergens zichtbaar wordt hoe diep jacht verankerd is in landgebruik, dan is het Schotland. De Revive-coalitie, een samenwerkingsverband van vijf Schotse natuur- en dierenbelangenorganisaties, becijfert in haar “Revive Manifesto” (2021) dat tussen de 12 en 18 procent van het Schotse landoppervlak wordt beheerd als “grouse moor” – intensief beheerd land voor de jacht op één soort: de rode korhoen.⁷⁾

Op die moors horen branden, grootschalige roofdierbestrijding en het verwijderen van bomen en struiken tot de standaardpraktijk. Het rapport “Calculating Cruelty”, in 2020 in opdracht van Revive uitgevoerd door League Against Cruel Sports Scotland, schat dat er jaarlijks tussen de 120.000 en 260.000 vossen, wezels, hermelijnen en zelfs niet-doelsoorten zoals egels worden gedood in vallen en kooien op Schotse grouse-moors.⁸⁾

Jachtbelangen in Schotland zijn verweven met landbezit en politieke macht

De jachtsector wijst graag op de economische bijdrage van schieten en stalking. Een studie in opdracht van Scottish Land & Estates en schiet-sportorganisaties komt tot duizenden banen en honderden miljoenen ponden aan economische

waarde.⁹⁾ Andere onderzoeken zetten daar vraagtekens bij. Zo wijst Revive op een rapport waarin juist landgoederen – inclusief jachtbedrijven – 57% van het rurale land bezitten, maar slechts

rond de 2% bijdragen aan de totale economie.¹⁰⁾ Daartegenover staat een groeiende beweging van landherstel en rewilding, vaak gesteund door dezelfde wetenschap, die ook het klimaatbeleid voedt. NatureScot, de Schotse natuurbeschermingsdienst, publiceert case-studies waaruit blijkt dat omschakeling naar bosherstel, veenland-reparatie en natuurtoerisme zowel ecologisch als economisch rendement kan opleveren – mét minder dierenleed.¹¹⁾

Ook hier is de rode draad: het publiek en onafhankelijke onderzoekers laten zien dat het anders kan, maar de jachtbelangen zijn verweven met landbezit, politieke macht en een diepgeworteld cultureel verhaal over “sport” en “traditie”.

Frankrijk: de traditionele jacht verliest bij de rechter, nog niet altijd in de politiek

Frankrijk kent misschien wel de sterkste jachtcultuur van West-Europa. Toch is juist hier de spanning tussen traditie en Europees recht scherp zichtbaar.

In juni 2021 deed de Franse Conseil d'État, de hoogste bestuursrechter, een cruciale uitspraak over de zogeheten chasse à la glu, de lijmstokjacht, op bijvoorbeeld lijsters en merels. Op basis van prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de EU oordeelde de raad dat de Franse uitzonderingen op de Europese Vogelrichtlijn (Richtlijn 2009/147/EG) niet langer houdbaar waren: lijmvallen zijn niet selectief en veroorzaken ernstige schade aan gevangen vogels, en zijn daarom verboden.¹²⁾

Jachtorganisaties in Schotland wijzen ten onrechte graag op de economische waarde van schieten. Op de foto een demonstratie van oude vuurwapens bij Glencoe, Schotland. Foto's Gerard Ellenbroek

Terwijl de jachtlobby in Frankrijk zich presenteert als spreekbuis van de plattelandsbewoner, laten opiniepeilingen het tegenovergestelde zien.

89% van de Fransen ziet jacht als een veiligheidsprobleem voor recreanten maar toch....

Die uitspraak betekende een slag voor de jachtlobby, die lijmschotjacht verdedigde als “cultureel erfgoed”. Tegelijkertijd bleef de politieke druk groot. In de jaren ervoor en erna werden via ministeriële besluiten herhaaldelijk andere “traditionele” vangmethoden toegestaan, waarbij telkens rechterlijke procedures van NGO’s nodig waren om die weer onderuit te halen.¹³⁾ Parallel hieraan verschuift ook de publieke opinie. In oktober 2023 publiceerde Ipsos, in opdracht van de Franse dierenrechtenorganisatie One Voice, de vierde meting van het onderzoek “L’opinion des Français à l’égard de la chasse”. Daaruit blijkt dat:¹⁴⁾

- 53% van de Fransen zich inmiddels tegen jacht in het algemeen uitspreekt: het hoogste niveau sinds de metingen begonnen
- voor het eerst een meerderheid van mensen op het platteland tegen jacht is
- 89% jacht ziet als een veiligheidsprobleem voor recreanten
- grote meerderheden voorstander zijn van jachtvrije dagen, met name op zondagen

Met andere woorden: terwijl de jachtlobby zich nog steeds presenteert als spreekbuis van de “gewone plattelandsbewoner”, laten representatieve opiniepeilingen het tegenovergestelde zien.

Steeds meer Fransen keren zich tegen jacht

Frankrijk laat daarmee glashelder zien hoe de strijd om jacht tegenwoordig vooral een strijd is om wet en beeldvorming.

De ene helft speelt zich af in de rechtszaal, de andere helft om de publieke opinie. De jachtsector probeert hier actief tegenwicht te bieden met haar eigen, positiever gekleurde peilingen en campagnes.¹⁵⁾

Brussel, Straatsburg en Bern: de wolf als test voor de hele natuurbescherming

Op Europees niveau komt alles samen in het dossier wolf.

De wolf werd onder de Habitatrichtlijn jarenlang als “strikt beschermd” aangemerkt. Dankzij die status is volgens een analyse van de Europese

Commissie in 2023 de populatie in de EU gegroeid tot naar schatting 19.000 dieren (exclusief Rusland en Belarus).¹⁶⁾ Echter onder druk van landbouw- en jachtbelangen diende de Europese Commissie op 20

december 2023 een voorstel in om de juridische status van de wolf onder de Bern-conventie te verlagen: van streng beschermd (Appendix II) naar beschermd (Appendix III).¹⁷⁾ In september 2024 stemde een meerderheid van de lidstaten daar op het niveau van de Raad mee in, ondanks felle kri-

tiek van ruim 300 NGO's en het Large Carnivore Initiative for Europe.¹⁸⁾ In mei 2025 stemde ook het Europees Parlement in met het verlagen van de bescherming van de wolf. Dat maakte de weg vrij voor ruimere afschotmogelijkheden in de hele EU.¹⁹⁾ Opnieuw staat daar een heel andere werkelijkheid naast: dezelfde Savanta-enquête onder 10.000 plattelandsbewoners. Daaruit blijkt dat 68% vindt dat wolven strikt beschermd moeten blijven en 72% vindt dat wolven “het recht hebben om te bestaan en met mensen samen te leven”.²⁰⁾

De conclusie is ongemakkelijk: wanneer het gaat om de wolf, volgt de Europese politiek eerder de jacht- en landbouwlobby dan de eigen burgers of de wetenschappelijke adviezen.

De rode draad

Zet je Duitsland, Schotland, Frankrijk en het EU-niveau naast elkaar, dan ontstaat een consistent patroon:

- In plattelandsgebieden, dus niet alleen in steden, groeit de steun voor strengere jachtregels en bescherming van wilde dieren. Dat tonen zowel het “Hunting Survey Report” (Eurogroup for Animals, 2024) als de peilingen over wolven en grote carnivoren.
- In Frankrijk is voor het eerst een meerderheid, óók op het platteland, tegen jacht in het algemeen en ziet 89% van de mensen jacht als een veiligheidsprobleem.
- In Schotland tonen Revive, League Against Cruel Sports en NatureScot aan dat intensieve jachtmodellen ecologisch schadelijk en economisch discutabel zijn, terwijl rewilding en natuurtoerisme levensvatbare alternatieven zijn.

En tegelijkertijd

- worden in Brussel en Straatsburg jacht- en wolvenbesluiten genomen die vooral tegemoetkomen aan landbouw- en jachtbelangen;
- zetten jachtorganisaties hun eigen, gunstiger geformuleerde peilingen in (zoals de door FACE bestelde YouGov-survey over “trophy hunting”) om het beeld te schetsen dat een meerderheid jacht accepteert.

Conclusie: de publieke opinie kantelt maar wie aan de knoppen zit, is nog lang niet meegekanteld.

Een grote verantwoordelijkheid

De recente uitspraak over wolf Javier in Voorthuizen is niet alleen een lokale overwinning. Het toont aan dat er Nederlandse rechters zijn die kritisch kijken naar de rechtvaardiging van afschot, de staat van instandhouding en het gebruik van alternatieven. De Faunabescherming heeft in de afgelopen jaren meerdere keren via de rechter jacht- of afschotbesluiten laten schorsen of vernietigen en wijst daarbij nadrukkelijk op dezelfde Europese richtlijnen en internationale verdragen, die in Frankrijk en in Duitsland en bij de Bern-conventie een rol spelen.²¹⁾

Nederland ligt bovendien op de route van miljoenen trekvogels. Soorten, die in Frankrijk of Italië onder druk staan of illegaal worden geschoten, maken gebruik van onze wetlands, Wadden en polders, om te rusten en te foerageren. Europese rechtspraak over lijmvallen in Zuid-Frankrijk of “traditionele” vangstmethoden in andere landen, heeft dus direct betekenis voor de bescherming van vogels in onze eigen duinen en uiterwaarden.²²⁾

Voor donateurs van De Faunabescherming betekent dit concreet:

- Onze rechtszaken zijn onderdeel van een Europees front
- Overwinningen zijn nooit definitief, zie bijvoorbeeld het wolven-dossier in Europa
- Zonder maatschappelijke steun hebben dieren geen stem in de

arena waar lobby's, traditie en politiek elkaar treffen

Tot slot: na het schot begint het echte werk

Wie alleen naar de koppen kijkt, kan denken dat de strijd tegen jacht verloren is: wolfbescherming afgezwakt, landgoederen nog altijd in handen van een kleine elite en jachtlobby's, die schermen met “grote steun in de samenleving”.

Maar de onderliggende cijfers vertellen een ander verhaal:

De steun van onze donateurs blijft hard nodig

- Steeds meer Europeanen, óók op het platteland, willen minder jacht, strengere regels en dier-vriendelijker beheer
- De hoogste rechters in EU-lidstaten grijpen vaker in tegen “traditionele” jachtmethoden, die strijdig zijn met de Vogel- en Habitatrichtlijn
- Alternatieve modellen van rewilding in Schot-land tot wolvenpreventie in Nederland laten zien dat samenleven met wilde dieren mogelijk is, mits de politiek durft te kiezen

Tegenover die ontwikkeling staat een jacht- en landbouwlobby, die over veel middelen, toegang en invloed beschikt, en die niet aarzelt om we-tenschap en opinie te framen in haar voordeel. En precies daar ligt de reden dat organisaties als De Faunabescherming hard nodig blijven. Zij brengen de wet naar de rechtszaal, de feiten naar de media en de stem van dieren naar tafels, waar ze anders niet gehoord zouden worden. Na elk schot blijft één vraag over: wie spreekt er voor het belang van de dieren? Dankzij de steun van onze donateurs kan De Faunabescherming dat blijven doen: in Nederland én desnoods tot aan het Europese Hof.

Bronnen

- 1) <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Gelderland/Nieuws/Paginas/Wolf-Voorthuizen-mag-niet-worden-afgeschoten.aspx>
- 1) <https://nos.nl/l/2584912>
- 1) <https://faunabescherming.nl/rechter-verbiedt-afschot-wolf-javier-in-voort-huizen/>
- 2) <https://www.face.eu/2024/01/new-survey-sheds-light-on-european-acceptance-of-so-called-trophy-hunting/>
- 2) <https://www.face.eu/wp-content/uploads/2024/01/Public-Attitude-Towards-Trophy-Hunting-Report-EN.pptx.pdf>
- 2) <https://www.biggame.org/majority-of-europeans-approve-of-international-hunting/>
- 3) <https://www.eurogroupforanimals.org/news/survey-tougher-regulation-hunting-demanded-rural-communities>
- 3) <https://www.eurogroupforanimals.org/library/survey-attitudes-towards-large-carnivores>
- 4) <https://www.eurogroupforanimals.org/news/survey-tougher-regulation-hunting-demanded-rural-communities>
- 4) <https://www.brusselstimes.com/822287/majority-of-rural-inhabitants-in-the-eu-want-stricter-protection-of-bears-lynxes-and-wolves>
- 5) https://www.eurogroupforanimals.org/files/eurogroupforanimals/2023-11/20231129_Survey%20Report%20Large%20carnivores.pdf
- 5) <https://www.tierschutzbund.de/en/about-us/news/press/notification-survey-rural-population-in-favor-of-wolf-protection/>
- 5) <https://www.eurogroupforanimals.org/news/survey-wolves-should-be-strictly-protected-majority-rural-inhabitants-say>
- 6) <https://eeb.org/europe-weakens-wolf-protection-in-major-blow-to-science-and-biodiversity/>
- 6) <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/09/26/bern-convention-eu-will-propose-changing-the-conservation-status-of-wolves/>
- 6) <https://eeb.org/nature-under-attack-bern-convention-weakens-wolf-protection/>
- 6) https://environment.ec.europa.eu/document/download/a01988e1-3be9-427b-ac48-281964590da0_en?filename=Council+Decision+-+wild-life+and+natural+habitats.pdf
- 6) <https://www.reuters.com/world/europe/wolves-lose-strictly-protected-status-europe-2024-12-03/>

- 6) <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/04/16/habitats-directive-council-agrees-on-the-targeted-proposal-to-change-the-protection-status-of-the-wolf/>
- 7) <https://revive.scot/wp-content/uploads/REVIVE-manifesto-2021.pdf>
- 7) <https://revive.scot/wp-content/uploads/ReviveReport.pdf>
- 7) <https://www.thecanary.co/discovery/analysis-discovery/2018/11/11/a-new-coalition-hopes-to-bring-life-back-to-scotlands-dead-burned-and-barren-grouse-moors/>
- 8) <https://sourcenews.scot/max-wiszniewski-now-we-know-the-true-extent-of-mass-animal-killings-on-grouse-moors/>
- 9) <https://www.ft.com/content/2eab9ace-99db-498c-bd6b-2526d7dd9c8d>
- 10) <https://raptorpersecutionuk.org/2025/10/13/grouse-moors-scotlands-land-crisis-in-plain-sight-by-max-wiszniewski-featured-in-the-herald/>
- 10) <https://www.ft.com/content/2eab9ace-99db-498c-bd6b-2526d7dd9c8d>
- 11) <https://revive.scot/wp-content/uploads/ReviveReport.pdf>
- 11) <https://www.face.eu/wp-content/uploads/2024/01/Public-Attitude-Towards-Trophy-Hunting-Report-EN.pptx.pdf>
- 11) <https://www.legifrance.gouv.fr/ceta/id/CETATEXT000043714076>
- 11) <https://www.ft.com/content/2eab9ace-99db-498c-bd6b-2526d7dd9c8d>
- 12) <https://www.conseil-etat.fr/fr/arianeweb/CE/decision/2021-06-28/434365>
- 12) <https://www.conseil-etat.fr/publications-colloques/rapports-d-activite/bilan-d-activite-2021/faire-respecter-le-droit-europeen-sur-la-chasse>
- 12) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/ALL/?uri=CELEX%3A62019CJ0900>
- 12) <https://one-voice.fr/news/chasse-a-la-glu-le-conseil-detat-a-tranche-victoire-pour-les-oiseaux/>
- 13) <https://transitions.landot-avocats.net/2024/05/07/canardage-juridique-final-pour-de-vrai-de-certaines-chasses-traditionnelles-doiseaux-cas-de-lalouette-que-desormais-nul-ne-plumera/>
- 14) <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2023-10/Ipsos%20One%20Voice%20-%20Les%20Fran%20C3%A7ais%20et%20la%20chasse%20Vague%204%20-%202023%20v2.pdf>
- 14) <https://www.ipsos.com/fr-fr/pour-89-des-francais-la-chasse-est-percue-comme-posant-des-problemes-de-securite-pour-les>
- 14) <https://one-voice.fr/news/sondage-ipsos-pour-one-voice-2023-les-francais-et-la-chasse-le-fosse-se-creuse/>
- 15) <https://chasseseternelles.com/chasse-la-reconquete-de-lopinion-a-comment-ce/>
- 15) <https://www.facebook.com/FACEforHunters/posts/-survey-reveals-broad-public-support-for-international-hunting-across-europehttp://1131321925689025/>
- 15) <https://www.face.eu/2024/01/new-survey-sheds-light-on-european-acceptance-of-so-called-trophy-hunting/>
- 15) <https://www.face.eu/wp-content/uploads/2024/01/Public-Attitude-Towards-Trophy-Hunting-Report-EN.pptx.pdf>
- 16) https://environment.ec.europa.eu/document/download/a01988e1-3be9-427b-ac48-281964590da0_en?filename=Council+Decision+-+wild-life+and+natural+habitats.pdf
- 17) <https://www.eurogroupforanimals.org/news/european-commission-proposes-downgrade-protection-status-wolves-against-scientific-evidence>
- 17) <https://www.coe.int/en/web/bern-convention/eu-proposition-protection-of-the-wolf-faq>
- 17) https://environment.ec.europa.eu/document/download/a01988e1-3be9-427b-ac48-281964590da0_en?filename=Council+Decision+-+wild-life+and+natural+habitats.pdf
- 17) <https://www.lto.nl/wp-content/uploads/2024/09/13530999000-Copy-0-Short-cut.pdf>
- 18) <https://eeb.org/europe-weakens-wolf-protection-in-major-blow-to-science-and-biodiversity/>
- 18) <https://eeb.org/nature-under-attack-bern-convention-weakens-wolf-protection/>
- 18) <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/09/26/bern-convention-eu-will-propose-changing-the-conservation-status-of-wolves/>
- 18) <https://spp.gr/news/press-releases/nature-is-under-attack-the-protection-of-wolves-is-being-downgraded-in-the-bern-convention/>
- 19) <https://apnews.com/article/wolves-eu-conservation-hunting-3e0b269e-283facd6c292b94985484f1a>
- 19) <https://eeb.org/europe-turns-its-back-on-wolves-and-on-science/>
- 19) <https://eeb.org/eu-sets-to-weakens-wolf-protection-ngos-warn-of-wider-threats-to-nature/>
- 19) <https://www.theguardian.com/environment/2025/jan/01/sweden-wolf-hunt-halve-population-endangered-animal>
- 20) <https://www.eurogroupforanimals.org/news/european-commission-proposes-downgrade-protection-status-wolves-against-scientific-evidence>
- 20) https://www.eurogroupforanimals.org/files/eurogroupforanimals/2023-11/20231129_Survey%20Report%20Large%20carnivores.pdf
- 20) <https://www.eurogroupforanimals.org/news/survey-wolves-should-be-strictly-protected-majority-rural-inhabitants-say>
- 20) <https://www.eurogroupforanimals.org/news/survey-tougher-regulation-hunting-demanded-rural-communities>
- 21) <https://faunabescherming.nl/activiteiten/rechtszaken/>
- 21) <https://faunabescherming.nl/category/juridische-zaken/>
- 21) <https://faunabescherming.nl/author/webmaster/>
- 21) <https://faunabescherming.nl/nieuws/>
- 22) <https://life-ip-deltanatuur.nl/news/view/79c1c5d5-74f8-4441-a5ea-5e8d-f67129c6/de-oost-atlantische-vliegrouete-een-ongelooflijke-reis>

Bij de mensen af: ondernemers in het wild

Wilfred Roelink

African Parks (AP) is een onderneming, 'a business approach to conservation', met als doelstelling wildparken beschermen, financieel onafhankelijk maken en verdwenen diersoorten herintroduceren. De organisatie is opgericht door Paul Fentener van Vlissingen en beheert vanuit Zuid-Afrika 22 natuurgebieden in 12 Afrikaanse landen, 20 miljoen hectare en zet 120 miljoen euro om.

Het boek beschrijft kritisch welke gevolgen dit heeft voor bewoners in en om de parken en laat zien dat mensenrechten voor AP geen prioriteit hebben. Voor de auteur wel: hij volgt een Zembla-achtige benadering om informatie te verzamelen waaruit wantoestanden blijken, zodat een duidelijk beeld ontstaat van wat er misgaat. Dat betreft vooral de lokale bewoners en niet zozeer de dieren. Van de laatste laat hij zien dat ze ook geïntroduceerd worden waar ze niet thuishoren ('milieuvervuiling'), dat de door AP zelf verzamelde aantallen niet kloppen en dat de sterfte door dierverhuizingen en jacht in de jaarverslagen wordt verdoezeld. Het lijkt warempel wel een faunabeheereenheid... Van Beemens kritiek op het beheer van de dieren is makkelijk te verbinden met onze publicaties in Argus 2024-1, over jachttrofeeën en over het boek Saving Sally. Ook met een artikel over de arrestatie van neushoornfokker, pardon 'neushoornredder' John Hume (in Trouw, 26-08-2025).

Bevolking

Is er nog plaats voor omwonende landbouwers, vissers, herders en hun vee? Toename

van werkgelegenheid is niet aan te tonen. AP zet een beeld neer van dieren, die door heldhaftige parkwachters beschermd moeten worden tegen lokale stropers. De auteur doet dit af als propaganda en laat de realiteit zien. Hij ziet gedwongen verhuizingen (die tot schaarste elders leiden) en afrasteringen. Alles zonder compensatie. Kleinschalige jacht op zwijnen en vissen (natuurlijke hulpbronnen) is niet langer mogelijk, bavianen plunderen de oogst, olifanten stampen over akkers. Parkwachters zijn almachtig en voeren een gewapende strijd met de bevolking. Ze schuwen marteling en verkrachting niet. AP bestemt voormalig leefgebied van bewoners nu voor witte toeristen. Zero tolerance is er voor de lokale bevolking, niet voor de witte toeristen.

Overheid

Wie betaalt, bepaalt. AP heeft het in de parken meestal voor het zeggen ('gedelegeerd management') en de soevereiniteit van de nationale overheid komt in het geding. Het AP-management is grotendeels wit, Van Beemen noemt het 'groen kolonialisme'. De lokale bevolking en hun leiders zijn niet gekend in afspraken tussen AP en de nationale overheid. Lokale leiders klagen over oogst, leiding, werkaanhoudingen en de ontwikkeling van toegezegde voorzieningen. Waar de nationale overheid wel het laatste woord heeft, raakt AP verweven met schendingen van mensenrecht door die overheid.

Nationale en internationale overheden wereldwijd zijn kritisch over de governance van AP, wat betreft planmatigheid en financieel rendement. Het ontbreekt in jaarverslagen aan transparantie over veiligheidskwesties en de zorg voor de lokale bevolking. Duitsland en Frankrijk steunen AP niet vanwege de gedwongen verhuizingen, burgerdoden, terrorisme als neveneffect, plaatsvervangend optreden voor de nationale overheid bij grensbewaking. Europa bekritiseert de oppervlakkige informatie over duurzaamheid, de onmeetbaarheid van vage afspraken en de passieve reactie op aanbevelingen.

Financiën

Zal toerisme ooit genoeg opbrengsten genereren om een park rendabel te maken? De belofte aan overheden is: AP neemt de kosten van management en beheer van het park gedurende 20 jaar voor haar rekening, maakt het zelf-bedruipend en geeft het daarna terug aan de overheid. Maar daar is nog geen enkel voorbeeld van. De initiële kosten worden gedragen door donaties van de 'rich, royal en famous' door overheden, loterijen, stichtingen en natuurbeschermingsorganisaties.

Conclusie

AP heeft een geïdealiseerd beeld van de natuur, 'het aardse paradijs zonder zwarte mensen'. Het wil de natuur beschermen tegen de zwarte mensen. Dat komt in de praktijk neer op racisme, schrijft de auteur. Dit boek laat zien dat natuurbescherming en mensenrechten bij elkaar horen en dat economische macht, politieke macht in combinatie met oud denken over de wilde natuur en de zwarte bevolking daar funest voor zijn.

Titel: Ondernemers in het wild. Het ontluisterende verhaal van een club witte weldoeners in Afrika.

Auteur: Olivier van Beemen

Uitgever: Prometheus

ISBN: 9789044644883

Prijs: € 22,50

In memoriam: Bram

Niko Koffeman

Op 3 december werd wolf Bram op de Utrechtse Heuvelrug door jagers geschoten in opdracht van de provincie Utrecht. Voor het eerst in 150 jaar werd er een wolf gedood in dit gebied. Een commentator van Dagblad Trouw schreef: “Terwijl Bram over de Utrechtse Heuvelrug hinkte – hij was na een aanrijding mank geworden – zal hij het niet beseft hebben: weinig dieren hebben zo’n grote pootafdruk achtergelaten in de annalen van de Nederlandse politiek, ambtenarij en rechtspraak”

Uit kennelijke angst voor de publieke opinie en een grote mate van onwennigheid rond de vestiging van een toppredator in de Utrechtse natuur spendeerde de provincie miljoenen aan het inwinnen van adviezen, het zich indekken tegen mogelijke verwijten, het rekening houden met jagersbelangen en de wensen van landgoedbeheerders en het voeren en/of te elfder ure intrekken van juridische procedures.

Bram was een nakomeling van de Noord-Veluwse roedel, het eerste paar dat zich in 2019 vanuit Duitsland in Nederland vestigde. Hij verliet de roedel om een eigen territorium te zoeken en in 2023 werd zijn DNA voor het eerst aangetroffen op de Utrechtse Heuvelrug rond Austerlitz en landgoed Den Treek (zie ook pagina 6 e.v.). Zelfbenoemde wolvenkenners, die waren ingeschakeld door de provincie Utrecht, waren er aanvankelijk van overtuigd dat Bram een overmoedige puberwolf was, die op zoek was naar gezelschap. Hij zou er daarom een gewoonte van maken om loslopende honden te benaderen. Die

waren er veel op de Utrechtse Heuvelrug want het is een drukbezocht wandelgebied. Later bleek dat ze er volkomen naast zaten. Bram was de vader van een roedel, die zich aanvankelijk had gevestigd op het militaire oefenterrein op de Leusderheide. Dat is een voor het publiek verboden gebied en zolang er niet werd geoefend, was het er uitermate rustig.

In oktober 2024 werd Bram aangereden door een auto, waarna hij enigszins mank liep. Beheerders van jachtlandgoederen zien de wolf als conflicterend met hun eigen jacht- en vastgoed-

belangen en pleitten daarom al vanaf de aanvang voor afschot. Net als de directeur van de Hoge Veluwe, die zei dat de wolf in zijn park moest 'ophoepelen, maakt me niet uit hoe' vroeg ook de beheerder van landgoed Den Treek een kansloze afschotvergunning aan voor de *hele* wolvenroedel, ouderdieren én welpen. Wettelijk uitgesloten, maar kennelijk was deze actie gericht op beïnvloeding van de publieke opinie via media-aandacht. En die was er voor de vermeende 'probleemwolven' dan ook volop.

Hoewel Bram nooit aandacht toonde voor mensen, maar in zijn pogingen om z'n gezin te beschermen alleen zorgzaam gedrag liet zien om z'n welpen en hun nestgebied te beschermen, is er alles aan gedaan om de indruk te wekken dat Bram een gehabituëerde wolf met probleemgedrag was. Dat zou zijn doodvonnis moeten rechtvaardigen. De incidenten waarbij Bram als probleemwolf betrokken zou zijn, zijn eenvoudig te weerleggen. Zo is het kind, dat door Bram omver werd gelopen, door het dier over het hoofd gezien in zijn run naar een loslopende hond. Het hondje van een medewerkster van de provincie, dat spoorloos verdween, bevond zich (niet aangeliend) in een wolvengebied bij een ecoduct. Het kind, dat in Austerlitz aange-

Ouderliefde is wolf Bram volstrekt ten onrechte noodlottig geworden

vallen zou zijn, hield lichte verwondingen over aan zijn ontmoeting. Dat kan onmogelijk geduid worden als agressief of aanvallend gedrag van Bram. Maar Bram werd ondanks dat alles ter dood veroordeeld en werd 'preventief' afgeschoten, terwijl de preventieve maatregelen zich juist hadden moeten richten op inrichting van rustgebieden, een aanlijngedod voor honden en duidelijke waarschuwborden rond het leefgebied van de wolf.

Bram is het slachtoffer geworden van onwil, onwennigheid, lupofobie en de hang naar schijnzekerheid.

Zijn dood heeft niets opgelost, geen wijziging gebracht in de veiligheidssituatie op de Utrechtse Heuvelrug. Bram is geofferd op het altaar van de publieke opinie. Bram heeft niets gedaan dat afwijkt van wat z'n ouders

hem hebben geleerd. Hij raakte vooral gewend aan het benaderen van mensen door mee te lopen met loslopende honden in zijn leefgebied. Zijn teefje Eva zal nu zelf voor de drie overgebleven welpen moeten zorgen. Het is te hopen dat er alsnog preventieve maatregelen genomen zullen worden om onnodige problemen te voorkomen. Alleen dan is de dood van Bram niet volkomen zinloos geweest.

#RIP Bram. Je was een vriendelijke, zorgzame en nieuwsgierige wolf, die zorgde voor onwennigheid bij Utrechtse mensen.

Wolf Bram (met enkele andere wolven uit de roedel) op de Utrechtse Heuvelrug. Foto's Ramon van Bentum.

Kogelvrij

Ellen Putman

De **oehoe** (*Bubo bubo*) behoort samen met nog 235 soorten tot de familie van de Stigidae (echte uilen). De oehoe is de grootste uil van Europa met een spanwijdte van wel 170 cm. Naast zijn grootte, ongeveer twee keer zo groot als een ransuil, is hij te herkennen aan de pluimpjes op zijn kop. Die pluimpjes zijn overigens geen oren, maar eerder wenkbrauwen. Aan deze pluimen kun je zien hoe de vogel zich voelt. Liggen ze plat, dan is hij relaxt. Staan ze rechtop dan is hij alert. Oehoes (en alle andere uilen) hebben 14 nekwerfels, wat zorgt voor een enorme flexibiliteit. Deze nekwerfels en de speciale aanpassingen in hun bloedvaten, maakt dat ze hun kop 270 graden kunnen draaien. Hun ogen zitten echter vast en kunnen niet bewegen.

Door zijn opvallende verschijning was de oehoe altijd een makkelijke prooi voor jagers. Lange tijd kwam deze vogel door bejaging dan ook niet meer voor in Nederland. In de 20ste eeuw was de oehoe ook bijna uitgeroeid in Duitsland, omdat men dacht dat zij hazen zouden vangen. Jagers waren daar niet zo van

gecharmeerd. Uit nader onderzoek blijkt echter dat de oehoe nauwelijks hazen vangt. De oehoe is een opportunist qua voedsel en eet voornamelijk duiven, ratten en vogels als kauw, ekster en gaai.

In 1960 zijn er in Duitsland herintroductieprogramma's gestart voor de oehoe. Dit leidde ertoe dat het dier zich ook weer in Nederland liet zien. In 1997 vestigde zich voor het eerst sinds lange tijd weer een paartje in Limburg, bij een mergelgroeve in Maastricht. Sindsdien groeit de populatie gestaag zodat er in 2025 129 territoria van de oehoe in Nederland zijn vastgesteld. De status van de oehoe blijft echter kwetsbaar en daarom staat de soort op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels. Het blijft belangrijk om de broedgebieden van de oehoes te beschermen door bijvoorbeeld een periodieke recreatiestop. De oehoe heeft met name last van giftige bestrijdingsmiddelen tegen muizen en ratten maar ook van elektriciteitsmasten en windturbines. Echter, al met al gaat het toch beter met deze koning van de nacht. Een hoopvolle gedachte in deze tijd van het jaar.

Oehoes, gefotografeerd in Bakkum (2019) en in Winterswijk (met jongen in 2023). Foto's Harm Niesen.